

Ekonomiutskottet

Kulturpolitisk redogörelse

Till kulturutskottet

INLEDNING

Remiss

Kulturpolitisk redogörelse (SRR 8/2024 rd): Ärendet har remitterats till ekonomiutskottet för utlåtande till kulturutskottet.

Sakkunniga

Utskottet har hört

- konsultativ tjänsteman Kimmo Aulake, undervisnings- och kulturministeriet
- generalsekreterare Johanna Moisio, Forsknings- och innovationsrådet
- ledande sakkunnig Sanna Kyyrä, arbets- och näringsministeriet
- direktör Kaisa Rönkkö, Centret för konstfrämjande
- Executive Director Teija Lahti-Nuuttila, Business Finland Oy
- verkställande direktör Ilkka Rahkonen, ICS Nordic Oy
- operativ direktör Iida Lähdemäki, AI Finland
- jurist Asko Metsola, FiCom rf
- generalsekreterare Rosa Meriläinen, Kultur- och konstområdets centralorganisation KULTA rf
- intressebevakningsdirektör Lauri Kaira, Luovan työn tekijät ja yrittäjät ry
- ordförande Ahti Vänttinen, Suomen Muusikkojen Liitto ry
- verkställande direktör Kaisa Paavolainen, Finlands Teatrar rf
- intressebevakningschef Iris Suomela, Säveltäjien Tekijänoikeustoimisto Teosto ry
- verkställande direktör Sami Kerman, Tapahtumateollisuus ry
- ledande expert Antti Poikola, Teknologiindustrin rf
- professor Alf Rehn.

Skriftligt yttrande har lämnats av

- Audiovisual Producers Finland - APFI ry
- Gramex äänitemusiikin tekijänoikeusjärjestö ry
- LiveFIN rf
- Turism- och Restaurangförbundet rf
- Neogames Finland ry
- Arbetsgivarna för servicebranscherna PALTA rf
- Jubileumsfonden för Finlands självständighet Sitra

Utlåtande EkUU 9/2025 rd

- Företagarna i Finland rf.

UTSKOTTETS ÖVERVÄGANDEN

Enligt redogörelsen upplever människor delaktighet och meningsfullhet tack vare en framgångsrik kulturpolitik, vilket ger upphov till en bred bildning, välbefinnande samt samhälleligt och ekonomiskt värde i samarbete med andra politikområden. Ekonomiutskottet stöder redogörelsens vision och instämmer i att man hittills inte i tillräcklig utsträckning har insett eller utnyttjat potentialen för tillväxt och konkurrenskraft inom de kulturella och kreativa sektorerna.

Redogörelsen innehåller en heltäckande beskrivning av kulturens värdekedja, där varje del förstärker kulturens värde och inflytande. En OECD-rapport från 2022 visar på de kulturella och kreativa sektorernas styrka som betydande skapare av sysselsättning och som drivkrafter för ekonomin. Rapporten uppmärksammar också sektorernas stora tillväxtpotential. Branschaktörerna ökar innovation och kreativitet inom fler än endast sin egen sektor. Kulturen har dessutom en stark inverkan på välbefinnandet, livskraften och många andra politiksektorer. Kulturen har också regional inverkan. Inom de kreativa sektorerna skalas insatserna upp på ett betydande sätt också i Finland. Branschen är redan större än flera av de traditionella industrisektorerna (andel av BNP 3,1 % år 2022).

Ekonomiutskottet instämmer i det som utfrågade sakkunniga lyft fram på bred front, dvs. att kulturpolitik bättre borde ses som en del av närings- och finanspolitiken. Den ekonomiska potentialen inom de kulturella och kreativa sektorerna bör i större utsträckning identifieras som investeringsobjekt och värdeskapare. Satsningarna på branschens förutsättningar för affärsverksamhet borde ses i ett vidare perspektiv som en lönsam investering i tillväxt. Eftersom det är fråga om en bransch som växer snabbt fyller utvecklingen av och stödet för de kreativa sektorerna en viktig funktion när det gäller att stärka tillväxten i Finland. Hur de offentliga insatserna fördelas bör bedömas noggrannare, också med tanke på branschens ekonomiska potential. Utskottet stöder det pågående arbetet med att ta fram en tillväxtstrategi för de kreativa branscherna. Den är en central del av genomförandet av redogörelsen och bör kopplas till andra nationella strategier samt Finlands närings- och exportpolitik. Exporten inom de kreativa branscherna bör stödjas långsiktigt och målinriktat.

Spelbranschen är en viktig del av den digitala kulturen och dess utveckling och samtidigt Finlands största kulturexportbransch. Dess tekniska, digitala och innehållsmässiga innovationer möjliggör utveckling även utanför den branschen. En lyskraftig kultur och kreativa sektor bidrar också till att locka internationell spetskompetens till Finland.

Ekonomiutskottet anser det vara viktigt att man vid genomförandet av målen i redogörelsen bedömer satsningarna och åtgärderna i förhållande till deras mervärde och genomslag och lägger fokus där mervärdet är störst. Utfrågade sakkunniga välkomnade allmänt taget de djärva målsättningarna i redogörelsen. Å andra sidan ansågs det att genomförandet av målen kräver mer ambitiösa åtgärder, omstruktureringar, resurser och investeringar för att stärka verksamhetsförutsättningarna för de kulturella och kreativa sektorerna. Detta förutsätter i sin tur en stark samordning, tydlig ansvarsfördelning, målmedveten strategisk styrning och konkret tidtabell samt tillräckliga

Utlåtande EkUU 9/2025 rd

resurser och redskap. Utskottet anser att det bör utredas hur lämpliga och effektiva olika finansieringsinstrument är inom de kulturella och kreativa sektorerna. I det nuvarande statsfinansiella läget är det också motiverat att utreda möjligheterna till privat finansiering.

Utfrågade sakkunniga framhävde med eftertryck hur svårt det är att bedöma värdet av immateriell egendom och svårigheten för företag att använda sådan egendom som säkerhet. Det här påverkar både möjligheterna att få privat finansiering och möjligheterna att ansöka om olika bidrag. Ekonomiutskottet stöder redogörelsens förslag om att skapa gemensamma principer för värdering av det immateriella kapitalet och för att öka dialogen mellan branschföretagen och finansierarna. Utskottet understöder också bättre identifiering och utveckling av innovationsverksamhet i anslutning till immateriella rättigheter som en del av Business Finlands FoUI-finansiering.

Artificiell intelligens (AI) skapar enorma möjligheter för kulturarbetarna och de kreativa sektorerna, men även utmaningar. Det lönar sig att göra omfattande satsningar på att utveckla AI-kompetens och påskynda AI-relaterade innovationer. Kombinationen av finländsk kulturkompetens och AI-kompetens kan skapa möjligheter också för ny kulturexport. Bestämmelserna om användningen av artificiell intelligens har ett nära samband med upphovsrätten och intressena när det gäller ersättningar för användning av upphovsrättsskyddat material. Det finns ingen kultur utan kulturarbetare, och upphovsrätten trygger deras möjlighet till försörjning. Enligt ekonomiutskottets utlåtande från 2022 (EkUU 43/2022 rd) är utgångspunkten för upphovsrättslagstiftningen att den ska vara möjliggörande och teknikneutral. I utlåtandet konstaterade utskottet också att regleringen av upphovsrätten inte får begränsa avtalsfriheten mer än nödvändigt. Laglig tillgång till innehåll tillsammans med en välfungerande och balanserad upphovsrättsmarknad är betydande både för den kreativa sektorn och för konsumenterna. EU arbetar med att lösa de upphovsrättsliga frågorna kring artificiell intelligens. Ekonomiutskottet betonar att Finland bör agera aktivt för att finna en balanserad lösning på EU:s inre marknad.

FÖRSLAG TILL BESLUT

Ekonomiutskottet föreslår

att kulturutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande EkUU 9/2025 rd

Helsingfors 27.3.2025

I den avgörande behandlingen deltog

ordförande Sakari Puisto saf
vice ordförande Ville Kaunisto saml
medlem Noora Fagerström saml
medlem Kaisa Garedeu saf
medlem Lotta Hamari sd
medlem Antti Kangas saf
medlem Hilikka Kemppi cent
medlem Timo Mehtälä cent
medlem Matias Mäkynen sd (delvis)
medlem Mikko Ollikainen sv (delvis)
medlem Merja Rasinkangas saf
medlem Oras Tynkkynen gröna
medlem Sinuhe Wallinheimo saml
medlem Heikki Vestman saml (delvis)
medlem Juha Viitala sd
medlem Johannes Yrttiaho vänst.

Sekreterare var

utskottsråd Kirsi Pimiä.

Utlåtande EkUU 9/2025 rd

Avvikande mening

Avvikande mening

Motivering

Regeringens kulturpolitiska redogörelse behandlar upprätthållandet av kulturens grund samt förnyandet och livskraften av kulturen. Dessutom behandlas de verksamhetsförutsättningar som de kulturella och kreativa sektorerna behöver för att kunna öka deras samhälleliga inflytande fram till 2040-talet. En plan för genomförandet av redogörelsen utarbetas senare, och därför är det fortfarande öppet hurdana konkreta åtgärder som regeringen kommer att föreslå för att förbättra sektorns verksamhetsförutsättningar. Hittills har regeringen i första hand försvagat dem. Å ena sidan har regeringen gjort direkta nedskärningar i konsten och kulturen. Å andra sidan inverkar också försämringarna av arbetstagarnas rättigheter och nedskärningarna i den sociala tryggheten negativt både på möjligheterna att skapa konst och kultur och på möjligheterna att få ta del och njuta av konst och kultur då köpkraften också försämras.

Mera offentligt stöd i stället för nedskärningar

Sammantaget försvagas kulturens livskraft av de redan genomförda nedskärningarna i det offentliga stödet för kultursektorn, och således motsvarar de alltså inte målsättningen i redogörelsen. Mindre inhemska aktörer måste stödjas mer än de i nuläget stöds för att Finlands egen kultur- och konstproduktion ska förbli livskraftig ända in på 2040-talet. Inom kulturen, liksom inom andra sektorer, är huvudtrenden att marknaden koncentreras till globala plattformsbolag. Som sakkunniga påpekade kan man med offentlig finansiering säkerställa att det produceras kultur och konst i Finland på ett mångsidigt sätt och inte bara på kommersiella grunder. Det finns också aktörer inom konsten, till exempel teatrar, som får finansiering via statsandelssystemet för scenkonst, vilket förutsätter att aktören inte eftersträvar vinst. Det är viktigt att även allmännyttiga och icke-vinstdrivande kulturaktörer även fortsättningsvis får offentligt stöd. En oberoende, fri och samhälleligt ställningstagande konst stöder också den finländska demokratin. Kulturarbetarnas obundenhet måste alltså säkerställas vid fördelningen av det offentliga stödet.

Kulturarbetarnas försörjning måste tryggas

Inom de kreativa branscherna är det typiskt att inkomsterna består av flera källor, till exempel kortvariga anställningar, arbetsersättningar, försäljnings- och biljettintäkter, upphovsrättsersättningar och arvoden. Detta beaktas bristfälligt i vårt nuvarande system för social trygghet. Den sociala tryggheten för dem som arbetar inom de kreativa sektorerna måste förbättras också på annat sätt än genom den kombinationsförsäkring som regeringen nu planerar. För det första måste man se till att den som tecknar en kombinationsförsäkring också omfattas av försäkringsskyddet. Hur begreppet företagare i bisyssla tolkas bör förtydligas i arbetslöshetsmyndigheternas tolkningsanvisningar. Rätten till förmånen får inte gå förlorad om man arbetar samtidigt både som löntagare och som företagare. Detta bör garanteras. För det andra är det viktigt att utveckla konstnärstipendiesystemet för att förbättra den sociala tryggheten för upphovsmännen inom branschen, såsom Centret för konstfrämjande också betonar. För konstnärer som arbetar med stöd av stipendium räcker inte stipendiebeloppet nödvändigtvis till för att täcka levnadskostnaderna samt kostnaderna för det konstnärliga arbetet. Centrala utvecklingsobjekt är alltså att höja nivån på stipendierna

Utlåtande EkUU 9/2025 rd

Avvikande mening

och binda dem till levnadskostnadsindexet samt att öka antalet stipendieår. Möjligheterna att teckna arbetslöshetsförsäkring för stipendier bör utredas. Den som arbetar med stöd av stipendiet ska ha rätt till inkomstrelaterad arbetslöshetsdagpenning.

Upphovsrätt och artificiell intelligens

För de kreativa sektorerna är en stark upphovsrätt en grundförutsättning för att det ens i princip ska vara ekonomiskt lönsamt att skapa nytt. Konstnären ska betalas en rättvis ersättning för arbetet. Redogörelsen lyfter inte tillräckligt fram upphovsrätten eller behovet att utveckla lagstiftningen. Användningen av generativ artificiell intelligens orsakar problem ur upphovsrättens synvinkel. Upphovsrättslagstiftningen bör uppdateras så att den motsvarar de utmaningar som artificiell intelligens medför. Såsom Muusikkojen liitto föreslår borde man alltid få tillstånd från innehavaren av upphovsrätten innan skyddat material får användas för att utbilda artificiell intelligens.

Likabehandling och tillgänglighet i stället för differentieringsutveckling

Kulturpolitiken bör också säkerställa att varken socioekonomisk bakgrund eller familjens kulturella kapital är avgörande faktorer i möjligheten att bli en aktiv aktör inom eller upplevare av konst och kultur. Tillräcklig offentlig finansiering är nyckeln till att garantera tillgången till kultur och konst. Flera av regeringens åtgärder har dock höjt priset på att få njuta av kulturen. Till exempel höjningen av mervärdesskatten på vissa tjänster från 10 till 14 procent har drabbat kultursektorn särskilt hårt, och medfört högre beskattning av inträdesbiljetter och böcker. Mervärdesskatten är en regressiv skatt, eftersom den påverkar låginkomsttagarna mer än höginkomsttagarna. Dessutom blir teatrarna tvungna att höja biljettpriserna på grund av nedskärningarna i det offentliga stödet.

Konst och kultur måste allt mer nå ut till de områden där människor bor och rör sig. Man måste åtgärda den regionala differentieringen av kultur och konst. Redogörelsen ger inte tillräckliga medel för detta. Regeringens nedskärningar i kulturen hotar att försämma den regionala tillgången till kulturtjänster.

Det finns en uppenbar konflikt mellan målen i den kulturpolitiska redogörelsen och i regeringens politik. Till följd av regeringspolitiken finns det en risk för att kultur och konst i allt högre grad blir underhållning för höginkomsttagare i städer och att kulturens innehåll allt oftare bestäms av stora globala företag och artificiell intelligens. Samtidigt blir konstnärernas och kulturproducenternas arbetsliv och försörjning allt osäkrare.

Avvikande mening

Jag föreslår

att kulturutskottet beaktar det som sägs ovan.

Utlåtande EkUU 9/2025 rd
Avvikande mening

Helsingfors 27.3.2025

Johannes Yrttiaho vänst